

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА”**

ВЕРСТЯК ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 339.924

**ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КОНВЕРГЕНЦІЯ УКРАЇНИ ТА
ЄС**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародної економіки Київського національного торговельно-економічного університету, Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
ШКОЛА Ігор Миколайович,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного
університету,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Чужиков Віктор Іванович,
ДВНЗ "Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана"
завідувач кафедри європейської інтеграції

кандидат економічних наук, доцент
Яценко Ашхен Борисівна,
Донецький національний університет
доцент кафедри міжнародної економіки

Захист дисертації відбудеться " 28 " лютого 2011 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 в ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" Міністерства освіти і науки України за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" Міністерства освіти і науки України за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, к. 601

Автореферат розісланий "28" січня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Л.Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність теми. Важливою передумовою забезпечення динамічного розвитку національної економіки є її інтеграція у світовий економічний простір, що відповідає як сучасним тенденціям глобалізації, так і необхідності поглиблення цивілізованих зовнішньоекономічних відносин України з іншими країнами. Перш за все, це стосується проголошеного нашою державою курсу на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС), що в перспективі має забезпечити поетапну коінтеграцію входження національної економіки до світової економічної системи, а відтак й підвищення глобальної конкурентоспроможності за умови виваженого державного регулювання.

Важливість вибору правильних орієнтирів зовнішньоекономічної політики набуває особливої уваги в умовах посилення глобалізаційних тенденцій у світі та загострення конкурентного протистояння на світових ринках. Сучасний етап соціально-економічного розвитку України наочно ілюструє, що без правильної, науково обґрунтованої, всебічно зваженої та послідовно здійснюваної зовнішньоекономічної політики не може бути успішно реалізована жодна національна стратегія економічного та соціального розвитку, яка передбачає інтеграцію нашої країни у європейський простір. Водночас зближення нашої держави з Євросоюзом неможливе без розробки поетапної конвергенції в торговельно-економічній сфері, виявленні ризиків, які виникають у процесі створення поглибленої моделі зони вільної торгівлі (ЗВТ+), проблеми виходу українських товаровиробників на європейські ринки, що неодмінно призведе до трансформації більшості секторів національної економіки.

Проблеми дослідження впливу глобальних інтеграційних процесів і можливості їх регулювання достатньо глибоко розкриті у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема Л. Антонюк, В. Андрійчук, О. Білоруса, В. Бодрова, В. Будника, В. Вергуна, І. Бураковського, Б. Губського, Б. Данилишина, І. Каленюк, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, Ю. Макогон, О.М. Мозгового, А. Мокія, В. Новицького, Т. Оболенської, Є. Панченка, А. Поручника, В. Рокочі, Є. Савельєва, С. Сіденко, О. Сохацької, В. Точиліна, А.Філіпенка, В. Чужикова, Т. Циганкової, В. Шевчука, В. Шемятенкова, Ю. Шишкова, І. Школи О. Шниркова, та інших вчених, які розглядають соціально-економічні моделі глобальних адаптацій національних господарств в умовах їх тяжіння до новітніх форм мегарегіональних угруповань. Вагомий внесок щодо дослідження етапів та наслідків системної інтеграції в Європі мають також зарубіжні науковці, зокрема М. Алле, Л. Байцерович, Б. Балаші, Ю.Ванноп, Р. Вейрайнен, М. Верес, М. Гартецкі, Х. Гелб, У. Грей, А. Ель-Аграа, А. Ензоні, Б. Йохансон, Б. Каменські, М. Кері, Л. Кломп, М. Кітінга, Я. Корнаї, Г. Кремер, Е. Коттей, К-Ф Лаазар, Ф. Ліхтенберг, М. МакДжиніс, Д. Мітрані, Е. Моравчик, А. Мюллер-Армака, Г. Мюрдаль, Ф. Перру, Я. Пйетрас, А. Предоля, В. Репке, А. Рупнік, В. Салета, Е. Сіновйец, К. Снайдер, А. Спінеллі, М. Сторпер, Я. Тінберген, В. Трилленберг, К. Шредер, Е. Хаас, Р. Хадсон.

Та все ж, як у вітчизняній науковій літературі, так і у працях іноземних науковців не знайшли всебічного висвітлення закономірності розвитку механізму зовнішньоекономічної діяльності в умовах поглиблення ринкових трансформацій; геополітичні та геостратегічні орієнтири для широкого інтегрування економіки в систему міжнародного поділу праці; суперечності у формуванні цілісної системи міжнародного співробітництва; системи оцінювання наслідків створення поглибленої зони вільної торгівлі як для країни-апліканта, так і для всього інтеграційного угруповання, що й зумовило вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках наукової теми кафедри міжнародної економіки Київського національного торговельно-економічного університету: “Структурна переорієнтація зовнішньої торгівлі як фактор сталого економічного розвитку” (державний реєстраційний номер 0107U003076) факультету економіки, менеджменту і права, особисто автором досліджено та проаналізовано динаміку торговельної взаємодії України з країнами Європейського Союзу та кафедри міжнародної економіки Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету: “Економіка України в умовах

глобалізації” (державний реєстраційний номер 0107U001382) факультету торговельного підприємництва та міжнародної економіки. Результати дисертаційних розробок автора використані при підготовці окремого розділу “Участь України в євроінтеграційних і глобалізаційних процесах”. Зокрема, автором досліджено ступінь торговельно-економічної конвергенції України та ЄС, методологічні основи еволюції інтеграційних процесів у Європі, оцінено розвиток зовнішньої торгівлі у процесі створення ЗВТ+.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є системне дослідження суті, особливостей та чинників торговельно-економічної конвергенції України та ЄС у процесі створення між ними зони вільної торгівлі.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність виконання таких основних теоретичних, методичних і практичних завдань:

- дослідити особливості еволюції європейської економічної інтеграції;
- розкрити суть зони вільної торгівлі як передумови поглиблення економічної конвергенції;
- проаналізувати індикативні рівні оцінювання державної інтеграції;
- провести аналіз торговельно-економічної конвергенції України та Європейського Союзу;
- оцінити системні наслідки створення зони вільної торгівлі;
- виявити особливості алгоритму адаптації економіки України до Європейського Союзу;
- обґрунтувати механізми й інструменти торговельної конвергенції України та Європейського Союзу;
- спрогнозувати довгострокові прямі ефекти зони вільної торгівлі для України.

Об’єктом дослідження є процес торговельно-економічної конвергенції інтеграційного угруповання з прикордонними країнами.

Предметом дослідження є передумови, чинники, сучасні механізми та інструменти торговельно-економічної конвергенції України та ЄС у процесі створення зони вільної торгівлі.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження складають логічно-діалектичні методи наукового пізнання, методи системного аналізу, а також спеціальні методи, зокрема, методи аналізу та синтезу, які дозволили визначити структурні зміни в економіках країн-членів ЄС та економіки України (підрозділ 1.3); кількісного та якісного порівняння (класифікацію економічних угруповань – підрозділ 1.2); спостереження та статистичні методи, що характеризують особливості зовнішньоекономічних відносин України (підрозділ 2.1); експертних оцінок, які дозволили визначити пріоритети формування конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках (підрозділи 1.2 та 1.3); методи економічної теорії (підрозділ 1.1); економіко-математичного моделювання, в процесі чого розраховані рівні σ - і β - торговельної конвергенції України та ЄС (підрозділи 2.1 та 2.2).

Інформаційною базою дослідження виступили широке коло вітчизняних і зарубіжних літературних джерел, експертні оцінки, законодавчі, нормативні та методичні матеріали: офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України, офіційні матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, а також публікації Євростату та цілого ряду європейських інституцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що на основі проведеного системного аналізу виявлено суть, передумови та чинники торговельно-економічної конвергенції України та ЄС у процесі створення між ними зони вільної торгівлі. Нові наукові положення дисертації, які отримані особисто автором, виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- розроблено аналітичний алгоритм економічної конвергенції України та ЄС, який містить дослідження коефіцієнта варіації показника ВВП на душу населення країн-учасниць ЄС та України (виявлено тенденцію на зменшення розбіжностей з 0,53 у 1994 році до 0,475 у 2009),

темпи β -конвергенції її швидкість та частково σ -конвергенції демонструють тенденції на зближення національної господарської системи України та Євросоюзу при наявності окремих дивергентних процесів в економіці, які перешкоджають повній реалізації динамічних та статичних ефектів;

- спрогнозовано секторальні наслідки для господарства України після її входження до ЗВТ+ з Європейським Союзом, у ході чого виявлено прямий лінійний зв'язок між світовим рівнем інфляції та індексом споживчих цін у країні, пряму залежність імпорту енергетичних та неенергетичних товарів з країн найбільших партнерів від реального ВВП; прямолінійний вплив на експорт товарів і послуг до країн-основних партнерів реального ВВП та його дефлятора. Виявлено, що найбільша тіснота зв'язку простежується між імпортом енергетичних товарів з країн-членів ЄС від реального ВВП. Компаративні порівняння отриманих результатів дозволили спрогнозувати, що найбільш вразливими для економіки України у процесі формування ЗВТ+ виявляться харчова промисловість, виробництво мінеральних продуктів і хімічної індустрії.

удосконалено:

- систему методичних підходів до вироблення оціночної шкали передумов та наслідків створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Шляхом проведення селективного аналізу виявлено, що серед численних аналітичних моделей моніторингових досліджень α -, β -, γ - σ -конвергенції найбільш інформативною виступає безумовна β -конвергенція, яка базується на неокласичній теорії економічного зростання та максимально враховує початкове дистанціювання у доходах на душу населення, особливості стану відносної рівноваги, темпи зближення та ряд випадкових чинників, які можуть бути характерними для відносин конкретної держави з успішно функціонуючим інтеграційним угрупованням;

- дефініцію “міжнародна економічна інтеграція”, що базується на принципах комплексної ієрархічності та синергізму, під якою належить розуміти системний процес взаємного зближення національних господарств, основа якого – їх згуртування навколо спільних цілей, завдань, механізмів, інструментів і наднаціональних інституцій у процесі етапної конвергенції секторальних і горизонтальних стратегій, результатом чого є зниження трансакційних витрат і зростання економічного добробуту через отримання додаткових ефектів спільної дії всіх членів угруповання;

- комплексну характеристику основних структурних зрушень у нових країнах-членах ЄС після його розширень (2004; 2007 рр.), зокрема встановлено, що у структурі їх виробництва суттєво зросла частка середньотехнологічних галузей з високим показником доданої вартості, що призвело до витіснення трудомістких, з одночасним підвищенням ризикованості створюваних секторів, що стало характерним лише для деяких з соціалістичних країн (Естонія, Словенія), функціонування яких суттєво ускладнилося під час останньої фінансової кризи.

отримало подальшого розвитку:

- розкриття концептуальних основ теорії міжнародної економічної інтеграції в частині вироблення еволюційних механізмів коінтеграції значної за розмірами та чисельністю населення країни до існуючого інтеграційного угруповання шляхом селектування етапів системної конвергенції з послідовним і постадійним оцінюванням наслідків зближення на кожному з них і вироблення на цій основі оптимізованих моделей (за терміном та обсягом дій) імплементації основних регулюючих механізмів економічного союзу.

- оцінювання гіпотетичного виконання Україною Маастрихтських критеріїв на вступ щодо 2-відсоткового перевищування норми бюджету до ВВП; 67,7 % державного боргу; 15-ти відсоткового рівня перевищення інфляції. Невідповідності зазначеним критеріям довгострокової номінальної ставки й ускладнень щодо запровадженого механізму обмінних курсів (МОК-1, МОК-2).

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наведені в ньому теоретичні положення та практичні рекомендації щодо секторальних пріоритетів торговельно-економічної конвергенції України та ЄС у процесі створення між ними ЗВТ+ можуть бути використані для розвитку взаємовигідного

співробітництва та уникнення ризиків при запровадженні європейських механізмів та інструментів регулювання в межах створювальної зони вільної торгівлі.

Отримані в результаті дослідження наукові висновки впроваджено в навчальний процес кафедри міжнародної економіки Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, факультету торговельного підприємництва та міжнародної економіки, а саме: при розробці навчально-методичних матеріалів до курсів “Міжнародна торгівля” (удосконалено теоретико-методологічну базу дослідження процесів світового господарства, введено розширене трактування основних дефініцій та регулятивної складової міжнародної економіки), “Міжнародна інвестиційна діяльність” (доповнено, аналітично обґрунтовано та систематизовано етапи міжнародної економічної діяльності, у т.ч. підприємницької), “Міжнародні стратегії економічного розвитку” (доповнено трактування основних стратегій економічного розвитку), “Інвестиційний менеджмент” (поглиблено методичний інструментарій інвестиційного менеджменту, систематизовано методику оцінки теперішньої та майбутньої вартостей грошових коштів) (довідка № 1410/01-30 від 01.02.2010 р.); в робочі документи Чернівецької міської ради, зокрема відділу міжнародних зв'язків з громадськістю у вигляді практичних рекомендацій при підготовці документів на конкурс проектів Європейської Комісії в реалізації проекту транскордонного співробітництва (довідка № 3415-03 від 24.02.2010 р.); Чернівецькою торгово-промисловою палатою у своїй поточній роботі у рамках програми “Сусідство Румунія-Україна”, а саме: проведена аналітична характеристика міжрегіональних чинників формування компонентів міжнародної торгівлі, висвітленні комплексу її особливостей формування складових глобальної торгівлі держави, аналітичній оцінці рівня транснаціоналізації економіки України, а також визначенні напрямків оптимізації механізмів регулювання та системної трансформації економіки України (довідка № 04-05/564 від 15.02.2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, що відображені в дисертаційному дослідженні та виносяться на захист, одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення і результати дисертаційного дослідження доповідалися автором на 9 міжнародних і вітчизняних науково-теоретичних і науково-практичних конференціях, зокрема: на другій міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих науковців “Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право.” (м. Луцьк, 19-20 травня 2005 р.), другій міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми європейської інтеграції і транскордонного співробітництва.” (м. Луцьк, 29-30 вересня 2005 р.), шостій міжнародній науковій конференції студентів та молодих учених “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво. Стале економічне зростання.” (м. Донецьк, 13-16 грудня 2005 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Теорія і практика сучасної економіки.” (м. Черкаси ЧДТУ, 4-6 жовтня 2006 р.), XV Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція.” (м. Чернівці, 11-12 травня 2006 р.), III Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки.” (м. Луганськ, 21-23 березня 2007 р.), XVI Міжнародній науково-практичній конференції “Структурно-інституційні зміни та інвестиційно – інноваційний розвиток регіону.” (м. Чернівці, 17 – 18 травня 2007 р.), п'ятій всеукраїнській науково-практичній інтернет – конференції “Сучасний соціокультурний простір 2008” (м. Київ, 25-27 вересня 2008 р.), I Міжнародній науково-методичній конференції “Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці.” (м. Чернівці, 1-4 квітня 2009 р.).

Публікації. Основні положення роботи опубліковано дисертантом самостійно та у співавторстві у 21 наукових працях загальним обсягом 7,1 умовних друкованих аркушів, з них: 12 – у наукових фахових виданнях (загальний обсяг публікацій 5,6 д.а., з них особисто автору

належить 4,3 д.а.), 9 – в інших виданнях (загальний обсяг публікацій 1,5 д.а., з них особисто автору належить 1,45 д.а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 157 сторінок основного тексту. Дисертація містить 12 таблиць на 12 сторінках, 12 рисунків на 12 сторінках, 6 додатків на 12 сторінках, список джерел налічує 165 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано її мету, завдання та визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, подано характеристику, обґрунтовано наукову новизну, практичне значення одержаних результатів.

У розділі 1 **“Методологія дослідження європейської економічної інтеграції”** розглянуто особливості європейської інтеграції національних економік, визначено роль та основні напрямки зони вільної торгівлі як передумови поглиблення економічної конвергенції ЄС, узагальнено та розвинуто індикативні рівні оцінювання ефективності інтеграції.

У дисертації проаналізовані особливості еволюції економічних відносин як у межах Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) так і сучасного ЄС. Зокрема йдеться про компаративний аналіз римського й амстердамського договорів, які свідчать про якісні зміни, що мали місце в процесі переходу з однієї стадії розвитку до другої. Зокрема відзначається, що в римському договорі основною метою була організація економічного та соціального прогресу шляхом утворення простору без кордонів, посилення економічного та соціального угруповання й утворення економічного та валютно-фінансового сектора. Натомість амстердамський договір основним пріоритетом поставив захист спільних цінностей та фундаментальних інтересів, які неможливо досягнути без створення економічного і монетарного союзів.

Відзначається, що головною особливістю європейської інтеграції є її поліструктурний прояв, внаслідок чого вона відбувається насамперед між країнами, які досягли відносно високих рівнів економічного та соціального розвитку, що дає право стверджувати, що в основі економічної інтеграції крім процесу посилення взаємозалежності національних економік лежить також потреба у взаємній адаптації та спільному регулюванні економічної взаємодії у масштабах усього утворюваного господарського комплексу. Ефективність такого регулювання залежить насамперед від рівня розвитку національних, економічних, соціальних і правових систем та переваг динамічного, статичного та синергетичного характеру, які вони при цьому набувають.

Проаналізовані сучасні визначення міжнародної економічної інтеграції, зокрема їх переваги та недоліки, що дозволило визначити її як процес взаємного зближення національних господарств країн-учасниць, в основі якого – зниження транзакційних витрат і зростання економічного добробуту внаслідок виникнення динамічних і статичних ефектів, зумовлених спільною дією національних господарств.

Спрогнозовано наступні збільшення числа учасників інтеграційного угруповання, суттєве реформування усталених структур, що безпосередньо відображається на темпах і характері поглибленої інтеграції. Автором виявлено, що при прийнятті нових країн в інтеграційні об'єднання збільшується навантаження на керівні органи, що веде до ускладнення при цьому регулювання всього господарства. За певних обставин кількість країн-учасниць може перевищити граничну корисність об'єднання, при якій можливий його стабільний розвиток. За таких обставин існує загроза втрати механізмів керування союзом. У зв'язку з цим виникає необхідність знаходження оптимального співвідношення між процесами поглиблення та розширення інтеграційного блоку на кожному етапі його розвитку.

З самого початку створення Європейського Союзу всі його механізми та інструменти були націлені на надання допомоги менш розвиненим країнам і регіонам задля досягнення ними зменшення країнової асиметрії та забезпечення економічної конвергенції. Створення належних умов для такого вирівнювання завжди залишалось у Євросоюзі винятково важливим

пріоритетом, а наукове обґрунтування оптимальних розмірів цього угруповання є найважливішим теоретичним завданням.

Оцінювання глобальних позицій Європейського Союзу дозволило констатувати його мегарегіональне домінування, що стало можливим внаслідок об'єднання країн з переважно високим рівнем економічного розвитку, яке адекватно гармонізується з традиційними соціальними пріоритетами в ньому.

Проаналізовані особливості численних вимог ЄС до країни-кандидата на вступ, викликаних унаслідок цілого ряду заходів, які передбачають імплементацію щонайменше 90 тисяч документів “спільного напрацювання ЄС”, проте зауважено, що найбільш складне досягнення економічних критеріїв на вступ, відомих під назвою “Маастрихтські критерії”. Гіпотетичне моделювання відповідності Україні цим вимогам дозволило виявити суттєве відставання нашої держави по всіх п'яти позиціях, зокрема: відношення бюджетного дефіциту держави не повинне перевищувати 3% (Україна станом на вересень 2010 року складала 6,73% до ВВП); відношення державного боргу до ВВП не повинно перевищувати 60% (За даними держкомстату, на початок липня 2009 року державний та гарантований державою борг України складав 28,9 млрд. дол., зокрема, зовнішній - 20,5 млрд. дол., внутрішній - 8,2 млрд. дол. У структурі державного та гарантованого державою боргу прямий борг становив 67,7%, а гарантований державою - 32,3% загальної суми. Обсяг валового зовнішнього боргу впродовж 2008 року виріс на 22,3 млрд. дол. США (27%) і станом на 01 січня 2009 року досяг критичного рівня і становив 105 млрд. дол. США (83,7% ВВП).); достатній рівень стабільності цін і сталість середніх темпів інфляції (цей показник не повинен перевищувати три кращі показники держав-членів більше, ніж на 1,5%) (Рівень інфляції в Україні у 2010 році також залишився на високому як для європейських держав рівні – 9,4%); довгострокова номінальна відсоткова ставка не повинна перевищувати три кращі показники стабільності цін держав-членів більше, ніж на 2%; протягом щонайменше двох років з боку відповідної країни відхилення величини обмінного курсу національної валюти не повинно виходити за граничні значення, передбачені механізмом обмінного курсу країн-членів. Україна поки-що дуже повільно запроваджує систему МОК-1 та МОК-2.

Автором виділено такі завдання України в процесі євроінтеграції: внутрішньополітична консолідація, регіональна гармонізація, використання інструментів “Східного партнерства”, у тому числі забезпечення роботи тематичних платформ у рамках нової ініціативи ЄС, удосконалення механізму забезпечення взаємодії органів державної влади у сфері євроінтеграції.

У дисертації розглянуті особливості коінтеграції України до ЄС через реалізацію таких етапів: консультативний, що передбачає подання заяви на вступ та укладання угоди про асоціацію (Європейської угоди про асоціацію, або угоди про стабілізацію й асоціацію); оцінювальний етап охоплює процес дослідження відповідності критеріям членства й офіційне набуття статусу країни кандидата на вступ; переговорний етап передбачає проведення двосторонніх конференцій з питань відповідності країни-претендента 31 розділу вимог відповідності та підготовку проекту угоди про вступ; ратифікаційний етап являє собою процес узгодження угоди з Європейським Парламентом і ухвалення тексту Європейською Радою, а також ратифікацію країнами-членами ЄС та країнами-кандидатами на вступ; імплементаційний етап передбачає набуття угодою чинності.

У розділі 2 “Аналіз конвергенції України та ЄС у сфері зовнішньої торгівлі” оцінено позитивні та негативні наслідки вступу України в ЄС, здійснено аналіз етапів конвергенції зовнішньої торгівлі України та проведене системне оцінювання наслідків створення ЗВТ+.

Відзначається, що Україні задля зміни структури вітчизняного експорту на користь товарів з високою доданою вартістю, потрібно підтримувати експорт продукції високого ступеня обробки шляхом розробки комплексу заходів державного сприяння вітчизняним виробникам цієї продукції, зокрема із залученням засобів держбюджету, що передбачає використання механізмів фінансування експорту, страхування експортних кредитів, надання державних гарантій. Важливими національними інтересами країни є розширення експорту

продукції першого-другого технологічних циклів, попит на яку стрімко росте. Як показав секторальний аналіз експорту, проведений уже після вступу України у СОТ, торгівля сталепродукцією між нашою країною і ЄС має відтепер вже значно більший потенціал для зростання, а саме: загальний об'єм експорту сталі з України може збільшитися до 6 млн. т, що становитиме 4% ринку ЄС. Україна зацікавлена в диверсифікації свого експорту на європейські ринки з метою зменшення своєї залежності від ринків СНД.

У дисертаційному дослідженні розглянуті особливості нерівномірного розвитку країн-членів ЄС та України шляхом проведення економетричного моделювання конвергенції, оцінена її швидкість змін, що відбуваються в них. Крім цього, на основі структурного аналізу запропонована класифікація механізмів конвергенції, аналіз яких дозволяє визначити заходи економічної політики, які сприяють зниженню міжрегіональної нерівності: стимулювання технологічного прогресу, заходів, що спрямовані на структурну перебудову економіки країни у бік більш розвинених видів економічної діяльності, розвитку міжнародного співробітництва тощо.

Проведене в роботі дослідження концепцій конвергенції показало, що в економічній літературі не існує єдиного визначення поняття “конвергенція”, а запропоновані лише чотири підходи до її ідентифікації α -, β -, γ - σ -. Найбільшого поширення набули дві з них, це – так звані бета-і сигма-конвергенції. Концепція β -конвергенції визначає конвергенцію як процес «нарощування», при якому країни з нижчим рівнем розвитку мають вищі темпи економічного зростання. Другий тип конвергенції, тобто σ -конвергенція, визначається як зменшення у часі дисперсії розподілу ВВП на душу населення або іншого показника доходу по вибірці країн чи регіонів.

Крім цього, як показало проведене дослідження, гіпотези β -конвергенції та σ -конвергенції є взаємозалежними, однак не еквівалентними. Доведено, що з абсолютної β -конвергенції σ -конвергенція на пряму не впливає. Абсолютна β -конвергенція вказує на існування тенденції до скорочення розриву у ВВП на душу населення. Водночас, як випадкові зміни, які впливають на економіки країн (регіонів), можуть протидіяти цій тенденції та тимчасово збільшувати дисперсію розподілу ВВП на душу населення.

У роботі проаналізовано систему моделей економічного зростання, які прогнозують на практичному рівні наявність/відсутність конвергенції. На основі моделі Солоу теоретично обґрунтований вигляд економетричних рівнянь конвергенції та визначено методіку емпіричної перевірки концепції конвергенції. Так, формально модель конвергенції можна представити у вигляді:

$$g_T = \alpha + \beta y_0 + \varepsilon, \quad \varepsilon \sim N(0, \sigma^2 I),$$

де g_T - логарифм середніх темпів зростання за період тривалістю T ; y_0 - логарифм початкового рівня змінної, що досліджується на зближення; α - параметр, який містить норму технологічного прогресу та рівень доходу на душу населення в стійкому стані рівноваги; β - коефіцієнт конвергенції; ε - випадкова компонента.

Визначено, що процес конвергенції зазвичай характеризується швидкістю конвергенції, яка може бути розрахована за допомогою оцінки її коефіцієнта α як $\hat{b} = -\ln(1 - T\hat{\beta})/T$. Темп конвергенції визначається при цьому знаком і значенням коефіцієнта β . Якщо $\beta < 0$, то за досліджуваною змінною можна передбачити, що домінує конвергенція; якщо ж $\beta > 0$, то має місце дивергенція.

Проведений автором емпіричний аналіз процесів конвергенції між Україною та країнами-членами ЄС виявив, що найпоширенішим методом аналізу наявності конвергенції в темпах економічного розвитку є скорочення нерівності за рівнем ВВП на душу населення серед групи країн ЄС (тобто розглядається концепція σ -конвергенції). Для перевірки концепції β -конвергенції автором використовується економетричний аналіз за вибіркою країн, при якому

оцінюється залежність нагромадженого за деякий період часу приросту реального ВВП від його початкового рівня співставленого з чисельністю населення країни. Крім того, автором зроблена перевірка концепцій конвергенції на основі аналізу часових рядів показників доходу та дослідження їх динамічних характеристик.

У дисертаційній роботі аналіз σ -конвергенції проводився для показника ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності щодо долара США (рис. 1).

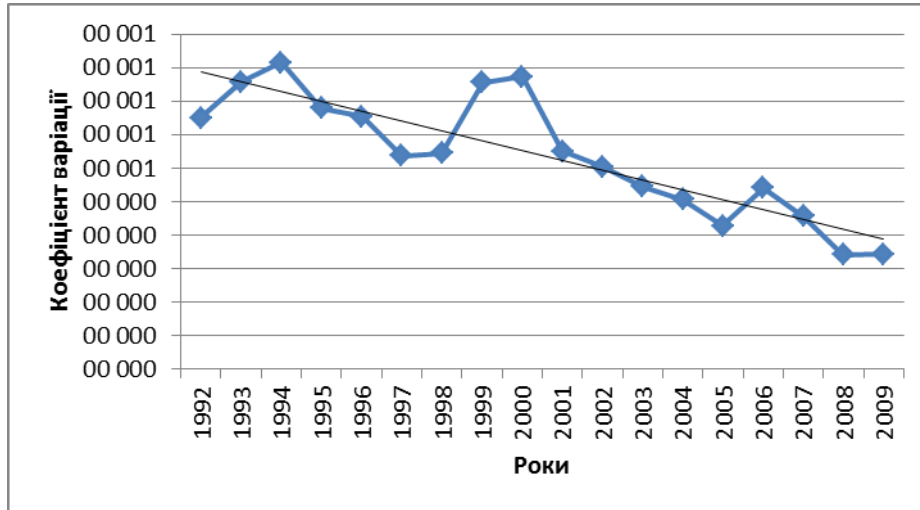

Рис. 1. Коефіцієнт варіації показника ВВП на душу населення країн-учасниць ЄС та України

Здійснені розрахунки свідчать, що σ -конвергенція отримала підтвердження згідно з даними по країнах-учасниках ЄС та Україні, а саме: рівень нерівності вказаних країн за величиною ВВП на душу населення не тільки не збільшується, а, навпаки, скорочується. При цьому аналіз різноманітних індикаторів нерівності дозволив отримати подібні результати. Крім цього, проведені статистичні тести гіпотез наявності/відсутності σ -конвергенції між показниками ВВП на душу населення країн ЄС та України, які підтвердили дослідження зарубіжних учених Ф. Ліхтенберга, М. Кері і Л. Кломпа щодо статистик T_1 , T_2 , T_3 . Дані тести наочно продемонстрували наявність σ -конвергенції над досліджуваною змінною. Разом з тим, отримані дані підтвердили, що впродовж 1992-1994 рр. та 1997-2000 рр. спостерігається наявність σ -дивергенції.

На завершення розділу проведено емпіричне дослідження β -конвергенції на основі розсіювання значень логарифмів середніх темпів росту ВВП за період 1992-2009 рр. залежно від логарифму ВВП на душу населення в 1992 році (рис. 2).

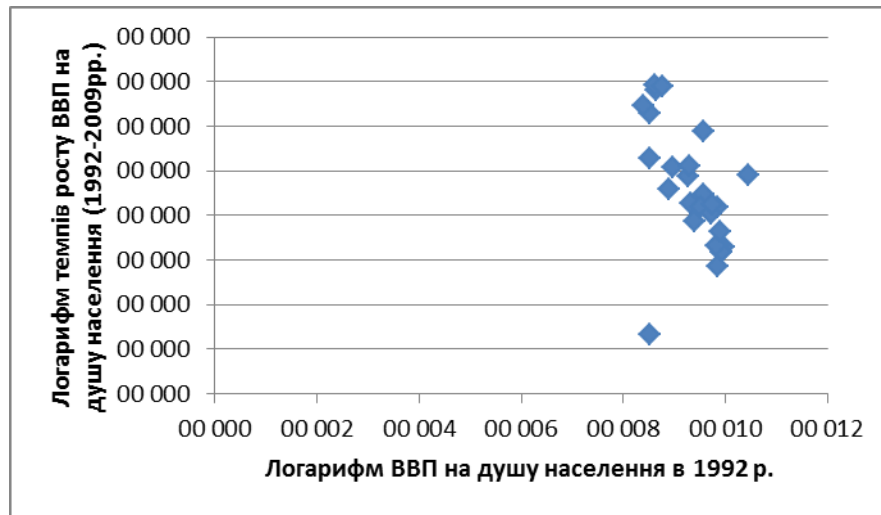

Рис. 2. Модель розсіювання середніх темпів зростання ВВП на душу населення за 1992-2009 рр. відносно логарифму базового ВВП на душу населення в 1992 році, 27 країн ЄС та України

У роботі доведено, що упродовж усього досліджуваного періоду (1992-2009 рр.) залишає своє підтвердження концепція абсолютної β -конвергенції для країн-учасниць ЄС та України. Зокрема, темп конвергенції складає $-0,0126$, від'ємний знак темпу конвергенції означає зближення досліджуваних країн. А її швидкість $-0,0049$. Тобто щорічний розрив складатиме $0,49\%$ в рік. Це відносно низький показник у подібних розрахунках (наприклад, у працях Берроу та Сала-і-Мартіна оцінка темпів зближення складала $2-3\%$ на рік). У зв'язку з цим проведено відокремлені розрахунки β -конвергенції для кожної країни-члена ЄС без охоплення до вибірки України. Результати проведених оцінок підтверджують наявність абсолютної β -конвергенції для країн-членів ЄС у 1992-2009 рр. При цьому, внесення України до вибірки суттєво не впливає на показник швидкості та темпи конвергенції, що дає підстави вважати, що зближення країн-членів ЄС та України має місце.

У розділі 3 “Стратегія входження України в ЗВТ+” сформовано алгоритм адаптації економіки України до європейських стандартів, запропоновані механізми та інструменти торговельної конвергенції, проведено моделювання довгострокових прямих ефектів ЗВТ+.

Автором здійснено економіко-математичний аналіз зовнішнього сектора економіки України, оскільки прискорений розвиток зовнішньоекономічних зв'язків залежить від великої кількості чинників, більшості яких складно надати ґрунтовне пояснення за допомогою традиційних експертних методів. Тому при вивченні функціональних залежностей у міжнародній діяльності України великого значення набуває апарат економіко-математичного моделювання, який надає можливість надати кількісну оцінку зазначеним факторам.

Вітчизняні економісти (К. Султан, І. Лук'яненко, Ю. Городніченко та інші) запропонували модель дослідження зовнішнього сектора економіки України, яка містить головні тотожності та регресійні рівняння, пов'язані з міжнародною торгівлею й обмінними курсами. Комплексно досліджено вплив різноманітних чинників на обмінний курс національної валюти, рівень українського експорту товарів та послуг до країн-найбільших партнерів і країн-членів ЄС, а також імпорт енергетичних й неенергетичних товарів та послуг із зазначених країн.

Таблиця 1

Економіко-математичний аналіз зовнішньої торгівлі України з країнами-членами ЄС

Показники	Грошова маса М2	Зміна в резервах	Зважена ставка комерційних банків	Рівень доларизації	Індекс світової інфляції	Індекс споживчих цін в Україні	Світові ціни на нафту	Реальний ВВП	Обмінний курс
Тіснота зв'язку (○-сильна, □-середня, ◇-слабка, - відсутня)									
Обмінний курс (UAH/USD)	□	◇	◇	□	□	□	-	-	-
Імпорт енергетичних товарів і послуг	-	-	-	-	○	○	○	○	□
Імпорт неенергетичних товарів та послуг	-	-	-	-	○	○	-	○	◇
Експорт товарів і послуг	-	-	-	-	○	-	○	○	□

Розроблено автором

Проведений економіко-математичний аналіз показав, що інфляційні процеси в Україні викликані в основному підвищенням світового рівня цін (ступінь кореляції індексу цін в нашій державі та світового рівня інфляції дорівнює 0,99, що свідчить про надзвичайно тісний зв'язок). Підвищення рівня імпорту енергетичних товарів з країн-найбільших партнерів нашої держави спричинене сукупним підвищенням ролі таких індикаторів, як рівень ВВП, світові ціни на нафту, індекс споживчих цін в Україні та світова інфляція. Зростання обмінного курсу гривні, індексу споживчих цін і рівня світової інфляції зумовлюють зниження зазначеного імпорту енергетичних товарів з країн-найбільших партнерів.

Крім цього, як показало проведене дослідження, підвищення рівня імпорту енергетичних товарів з країн ЄС спричинено аналогічними факторами, а зростання імпорту неенергетичних товарів з країн-найбільших партнерів і країн ЄС зумовлений зростанням реального ВВП, світового рівня інфляції та індексу споживчих цін в Україні. Зростання рівня експорту до країн-найбільших партнерів викликаний зростанням реального ВВП, світового рівня інфляції, світових цін на нафту та імпорту енергетичних товарів з цих країн. Установлено також, що зростання рівня експорту до країн ЄС пов'язаний зі зростанням світових цін на нафту та світового рівня інфляції.

Автором визначені поетапні кроки, які Україна має здійснити у процесі створення механізму євроінтеграції: реалізація стратегії випереджаючого розвитку, яка має забезпечити щорічні темпи зростання ВВП в Україні на рівні не нижче 6-7% (у 1,5-2 рази вищі, ніж загалом у країнах ЄС), істотне подолання на цій основі розриву в обсягах ВВП на одну особу між Україною та країнами-членами ЄС; опанування інноваційною моделлю структурної перебудови та зростання, реалізація якої має забезпечити суттєве підвищення конкурентоспроможності української економіки, утвердження України як високотехнологічної держави; забезпечення цілеспрямованих передумов для скорочення розриву в рівні та якості життєвих стандартів з країнами ЄС, утвердження середнього класу - основи політичної стабільності та демократизації суспільства, значне обмеження загрозливої диференціації доходів населення та подолання бідності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоноване виконання наукового завдання щодо обґрунтування сутності, чинників і механізмів системної торговельно-економічної конвергенції України та Європейського Союзу у процесі створення

між ними поглибленої зони вільної торгівлі. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Розвиток відносин України з ЄС у процесі посилення європейської економічної інтеграції на континенті є одним зі стратегічних пріоритетів вітчизняної зовнішньоекономічної політики в її довготривалій перспективі. З метою прискорення коінтеграції нашої держави з Європейським Союзом важливою необхідністю є послідовне реформування соціально-економічної та політичної систем, які б мали чітку перспективу бути ідентифікованими з аналогічними системами в ЄС. Цього можна досягти за допомогою запровадження низки адекватних міжнародним інтеграційним угрупованням політико-правових, економічних, соціально-культурних заходів. Розвиток міжнародних економічних зв'язків нашої держави в цілому та з країнами ЄС, зокрема є суттєве зростання частки трансакційного сектора економіки до рівня країн Центральної та Східної Європи. Держава має синхронно реалізовувати щонайменше чотири завдання: завершити будівництво ринкової інфраструктури та поліпшити бізнес-клімат; провести глибоку експортно зорієнтовану структурну перебудову економіки; активно розвивати трансакційний сектор економіки насамперед у сфері послуг; провести радикальну модернізацію наявних виробничих потужностей.

2. Зона вільної торгівлі являє собою важливу форму міжнародної інтеграції, у процесі створення якої здійснюється поступове зменшення, а у подальшому й скасування митних ставок, податків і зборів, які виступають стимулюючими факторами для розвитку взаємовигідних відносин при торгівлі товарами та послугами. Процес створення ЗВТ+ передбачає поступове зближення національних господарств, в основі якого лежить поетапна конвергенція торговельних відносин, яка дозволяє знизити трансакційні витрати та забезпечити зростання економічного добробуту через отримання статичних і динамічних ефектів від скасування торговельних обмежень.

3. Серед багатьох існуючих на цей час індикативних оцінок характеру зближення країни з інтеграційним угрупованням можна назвати перш за все ті, які діють в Європейському Союзі під назвою Копенгагенські (політичні) та Маастрихтські (економічні) критерії на вступ, які дозволяють визначити характер і напрями здійснення системних реформ у тій чи іншій країні у процесі набуття нею членства в інтеграційному угрупованні. Водночас динаміку, а також національну специфіку просування держави до коінтеграції з ЄС адекватно розкривають економетричні моделі α -, β -, γ - σ - конвергенції. Виявлено, що для України найбільш важлива β -конвергенція, яка базується на неокласичній теорії економічного росту та максимального початкового дистанціювання у доходах на душу населення. β - конвергенція найбільш інформативна на цей час і потребує широкого використання.

4. Проведений аналіз торговельно-економічної конвергенції України та ЄС отримав підтвердження, згідно з даними по країнах-учасниках ЄС та Україні, а саме: рівень нерівності вказаних країн за величиною ВВП на душу населення не тільки не збільшується, а, навпаки, скорочується. При цьому аналіз різноманітних індикаторів нерівності дозволив отримати подібні результати. Додаткову валідність підтверджують проведені статистичні тести гіпотез наявності/відсутності σ -конвергенції між показниками ВВП на душу населення країн ЄС та України. Дані тести наочно продемонстрували наявність σ -конвергенції над досліджуваною змінною. Отримані розрахунки також засвідчили, що впродовж 1992-1994 рр. та 1997-2000 рр. в економіці України наявною була σ -дивергенція.

5. Системними наслідками створення зони вільної торгівлі є системний вплив Європейського Союзу на економічні процеси в Україні шляхом закріплення на вітчизняних ринках, нарощуванням інвестування в селективні галузі національної економіки, суттєво збільшуючи обсяги експортно-імпортних операцій, залучаючи українських фахівців до участі в дослідницьких проектах і цілому ряді гуманітарних місій. Конче важливим для нашої країни є розвиток експорту послуг, а відтак відсутність зони вільної торгівлі з ЄС виступає стримуючим фактором подальшого розвитку України, оскільки не дозволяє повною мірою реалізувати цілий ряд ефектів, які напряму впливають з політики добросусідства та партнерства з Євросоюзом.

6. Доведено, що серед значної кількості досліджуваних підходів чільне місце для виявлення особливості алгоритму адаптації економіки України посідає модель її зовнішнього сектора, яка досліджує вплив різноманітних чинників на обмінний курс національної валюти, рівень вітчизняного експорту товарів і послуг до країн найбільших партнерів та країн-членів ЄС, а також імпорт енергетичних й неенергетичних товарів та послуг із зазначених країн. Встановлено, що підвищення рівня імпорту енергетичних товарів з країн ЄС, яке було спричинено аналогічними факторами, а ріст імпорту неенергетичних товарів з країн-найбільших партнерів і країн ЄС зумовлений зростанням реального ВВП, світового рівня інфляції та індексу споживчих цін в Україні. Зростання рівня експорту до країн-найбільших партнерів викликаний зростанням реального ВВП, світового рівня інфляції, світових цін на нафту та імпорту енергетичних товарів з цих країн. Установлено також, що зростання рівня експорту до країн ЄС пов'язаний зі зростанням світових цін на нафту та світового рівня інфляції.

7. В процесі коінтеграції економіки України та Європейського Союзу й створення між ними зони вільної торгівлі надзвичайно важливим є створення ефективної політики зближення, яка включає селективні механізми конвергенції, зокрема перехід до європейських норм сертифікації та стандартизації продукції, застосування на підприємствах нашої держави вимог ЄС щодо застосування новітніх технологій, руйнація тіньових схем відшкодування щодо повернення ПДВ, розвиток співробітництва між митними службами України та ЄС у тій її частині, які не потребують обов'язкового членства України в Євросоюзі. Найважливішим інструментом при цьому мало б стати Міністерство економічного розвитку і торгівлі України з особливими повноваженнями щодо регулювання експортно-імпортних операцій.

8. Прямим ефектом для України від створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом є зростання матеріального добробуту населення нашої держави через лібералізацію режиму торгівлі України, що потребує зменшення тарифних і нетарифних обмежень на експорт до ЄС товарів насамперед вразливих для Євросоюзу секторів металургійної, текстильної та швейної продукції, а також сільського господарства та рибальства, отримання можливості захисту національного товаровиробника в антидемпінгових, спеціальних розслідуваннях у рамках процедури розгляду торговельних спорів СОТ; створення ефективної системи захисту національного товаровиробника.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Кушнір О. М. (Верстяк О.М.) ЄС і Україна : перспективи транспортних сполучень в зоні майбутніх спільних кордонів / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2005. – Вип. II. – С. 42–48. – (Економічні науки) – (0,4 д.а.)
2. Кушнір О. М. (Верстяк О.М.) Інтеграція України у глобальне конкурентне середовище / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2006. – Вип. III. – С. 169-176. – (Економічні науки) – (0,6 д.а.)
3. Школа І. М. Інтеграція України в Європейський Союз / І. М. Школа, О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2006. – Вип. IV. – С. 103-109. – (Економічні науки) – (0,4 д.а.) (особисто автору належить 0,2 д.а. – обґрунтування проблем та перспектив інтеграції України в ЄС)
4. Школа І. М. Економічні аспекти інтеграції України в Європейський союз / І. М. Школа, О. М. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2007. – Вип. II. – С. 55-61. – (Економічні науки) – (0,4 д.а.) (особисто автору належить 0,2 д.а. – проаналізовані перспективні євроінтеграційні напрямки зовнішньоекономічної діяльності України)
5. Школа І. М. Регіональні принципи та економічні аспекти інтеграції України в Європейський Союз / І. М. Школа, О. М. Верстяк // Регіональна економіка : науково-

- практичний журнал. – 2007. – № 2. – С. 222-228. – (0,5 д.а.) (особисто автору належить 0,2 д.а. – проаналізовані головні принципи ефективної реалізації політики ЄС)
6. Верстяк О. М. Адаптація економіки України до вступу в ЄС / О. М. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2007. – Вип. III. – С. 91-95. – (Економічні науки) – (0,3 д.а.)
7. Верстяк О. М. Вступ України в ЄС як важлива передумова інтеграції країни в економічний простір / О. М. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2007. – Вип. IV. – С. 118-124. – (Економічні науки) – (0,4 д.а.)
8. Верстяк О. М. Прогноз зовнішньоекономічної діяльності України / О. М. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2008. – Вип. III. – С. 33-41. – (Економічні науки) – (0,6 д.а.)
9. Верстяк О. М. Модель зовнішнього сектора економіки України з країнами найбільшими партнерами / О. М. Верстяк, А.В. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2009. – Вип. III. – С. 79-88. – (Економічні науки) – (0,6 д.а.) (особисто автору належить 0,2 д.а. – проаналізовані головні принципи ефективної реалізації політики ЄС)
10. Верстяк О. М. Оцінка надання Україною послуг на міжнародному ринку / О. М. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2009. – Вип. IV. – С. 30-36. – (Економічні науки) – (0,4 д.а.)
11. Верстяк О. М. Економіко-математичне моделювання зовнішнього сектора економіки України / О. М. Верстяк, А. В. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2009. – Вип. 494. – С. 153–162. – (Економіка) – (0,6 д.а.) (особисто автору належить 0,4 д.а. – проаналізовані головні принципи інтеграції)
12. Верстяк О. М. Створення зони вільної торгівлі як однієї з передумов інтеграції України в ЄС / О. М. Верстяк // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2010– Вип. II. – С. 42–47. – (Економічні науки) – (0,4 д.а.)
- В інших виданнях:**
13. Кушнір О. М. (Верстяк О.М.) Україна та Європейський Союз / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. студ., асп. і молодих науковців ; за ред. В. Й. Лажніка і В. С. Федонюка. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С.136–138. – (0,1 д.а.)
14. Кушнір О. М. (Верстяк О.М.) Інтеграційні процеси України / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Проблеми європейської інтеграції і транскордонного співробітництва : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. ; за ред. В. Й. Лажніка і В. С. Федонюка. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С.143–147. – (0,3 д.а.)
15. Кушнір О. М. (Верстяк О.М.) Необхідність інтеграції України у світовий простір / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Управління розвитком соціально-економічних систем : глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання : зб. тез доп. Шостої між нар. наук. конф. студентів та молодих учених ; ред. кол. Ступін О.Б. (голова) та ін. – Донецьк : ДонНУ, 2005. – С.135–137. – (0,1 д.а.)
16. Кушнір О. М. (Верстяк О.М.) Необхідність вступу України в ЄС / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Теорія і практика сучасної економіки : зб. тез доп. VII між нар. наук.-практ. конф. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. – С.156–159. – (0,2 д.а.)
17. Кушнір О. М. (Верстяк О.М.) Інтеграція регіонів в Європейський простір / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. - Чернівці, 2006. - Ч. I. – С. 358–362. – (0,3 д.а.)
18. Кушнір О. М. (О.М. Верстяк) Економічні аспекти інтеграції України в Європейський Союз / О. М. Кушнір (О.М. Верстяк) // Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки : зб. тез доп. III-ої Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. – Луганськ, 2007. – С. 502–504. – (0,1 д.а.)

19. Верстяк О. М. Організаційно-економічні аспекти інтеграції в Європейський союз / О. М. Верстяк // Структурно-інституційні зміни та інвестиційно-інновційний розвиток регіону : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. – Чернівці, 2007. – С. 17–20. – (0,2 д.а.)
20. Верстяк О. М. Конкурентоспроможність як невід'ємний фактор інтеграції України у світовий простір / О. М. Верстяк // Сучасний соціокультурний простір : зб. тез доп. П'ятої всеукр. Наук.-практ. інтернет-конф. – Київ, 2008. – С. 11–12. – (0,1 д.а.)
21. Верстяк О. М. Формалізація зовнішньої торгівлі у процесі прискорення вступу України у ЄС / О. М. Верстяк, А. В. Верстяк // Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці : матеріали I Міжнар. наук.-методич. конф. – Чернівці : ДрукАрт, 2009. – С. 58–60. – (0,1 д.а.) (особисто автору належить 0,05 д.а. – запропоновано модифікований варіант моделі зовнішнього сектора економіки)

АНОТАЦІЯ

Верстяк О.М. Торговельно-економічна конвергенція України та ЄС. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство та міжнародні економічні відносини. – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”, Київ, 2011.

Дисертація присвячена дослідженню торговельних та економічних факторів конвергенції України та ЄС за різноманітними показниками соціально-економічного розвитку. Висвітлено теоретичні засади процесів інтеграції, передумови поглиблення економічної конвергенції ЄС. Проведений системний аналіз досвіду створення зон вільної торгівлі в інших країнах.

Досліджено еволюцію інтеграційного процесу, стадії розвитку інтеграції в різних регіонах світу, структуру міжнародного інтеграційного процесу, чинники, які зумовлюють розвиток інтеграції. Виявлено основні фактори, які впливають на процес конвергенції.

В дисертаційному дослідженні проблема нерівності в рівні розвитку країн-членів ЄС та України та на основі зарубіжного досвіду економетричного моделювання конвергенції оцінена її швидкість. Крім цього, наведена класифікація механізмів конвергенції, аналіз яких дозволяє визначити заходи економічної політики, які сприяють зниженню міжрегіональної нерівності: стимулювання технологічного прогресу, заходи, що стосуються структурної перебудови економіки країни у бік більш розвинених видів економічної діяльності, розвиток міжнародного співробітництва тощо.

Здійснено економіко-математичний аналіз зовнішньої торгівлі України з країнами-найбільшими партнерами та з країнами-членами ЄС. Проведено комплексне дослідження впливу різноманітних чинників на обмінний курс національної валюти, рівень українського експорту товарів і послуг до країн найбільших партнерів і країн-членів ЄС, а також імпорт енергетичних й неенергетичних товарів та послуг із зазначених країн.

Ключові слова: конвергенція економіки, бета-конвергенція, сигма-конвергенція, дивергенція, міжнародна інтеграція, зовнішня торгівля, інтеграційні процеси України, вступ України в Європейський Союз.

АННОТАЦІЯ

Верстяк А.Н. Торгово-экономическая конвергенция Украина и ЕС. – Рукопис

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 - мировое хозяйство и международные экономические отношения. - ГВУЗ “Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана”, Киев, 2011.

Диссертация посвящена исследованию торговых и экономических факторов конвергенции Украины и ЕС по различным показателям социально-экономического развития. Рассмотрены теоретические основы процессов интеграции, предпосылки углубления экономической конвергенции ЕС. Проведен глубокий анализ опыта создания зон свободной торговли в других странах.

Определены цели и предпосылки интеграционного процесса, стадии развития интеграции в различных регионах мира, структура международного интеграционного процесса, факторы, обуславливающие развитие интеграции. Выявлены основные факторы, влияющие на процесс конвергенции.

За счет апробации различных теоретических подходов к моделированию конвергенции выявлены их преимущества и недостатки, даны рекомендации по использованию типов конвергенции.

Осуществлен экономико-математический анализ внешней торговли Украины со странами-крупнейшими партнерами и странами-членами ЕС. Проведено комплексное исследование влияния различных факторов на обменный курс национальной валюты, уровень украинского экспорта товаров и услуг в страны-крупнейшие партнеры и страны-члены ЕС, а также импорт энергетических и неэнергетических товаров и услуг из указанных стран.

Ключевые слова: конвергенция экономики, бета-конвергенция, сигма-конвергенция, дивергенция, международная интеграция, внешняя торговля, интеграционные процессы Украины, вступление Украины в Европейский Союз.

SUMMARY

Verstyak O.M. Trade and economic convergence of Ukraine and EC. - Manuscript

Dissertation on receiving candidate's degree for speciality 08.00.02 – world economy and international economic relations. – SHEE “Vadym Hetman National Economic University”, Kyiv, 2011.

It is dedicated to the investigation of the convergence trade and economic factors of Ukraine and EC for the various indices of the social-economic development. It is observed the theoretic base of integration processes, the conditions of EC economic convergence deepening. It is carried out the experience analysis of the free trade zone forming in other countries.

The economic factors of the Ukraine eurointegration are isolated, such as: linearization of the Ukraine trade regulation; decrease of tariff and non-tariff limitation on export to EC of Ukraine goods-metallurgical, textile and sewing output; getting an opportunity of the domestic commodity producer protection at anti-dumping special investigations; prevention of Ukraine trade economic isolation from Central and West Europe countries and also from East Europe and Baltic countries by the way of the free trade zone forming; the working out of effective system of domestic commodity producer protection from careless import.

The following aims of the process of Ukraine euro-integration and distinguished by the author: internal policy consolidation; regional leadership instrument using of “East partnership”, including supply of the theme platform work in the limits of EC new initiative; improving mechanism of the providing of state power bodies in eurointegration sphere.

The author determined the internal economic steps which Ukraine can realize in the eurointegration process; strategy realization of the development which can provide annual speeding rate of Ukraine gross domestic product on the level, which is not lower than 6-7% (in 1,5-2 times higher than in EC countries); vital overcoming (on this basis) disparity of domestic product per head between the Ukraine and EC member-countries; mastering the innovative model of structural reorganization and the realization of which may provide the essential decrease of Ukraine economy competitive; Ukraine strengthening of middle class-the base of political stability and society democratization; the essential limitation of threatening differentiation of population income and poverty overcoming.

In the dissertation investigation the problem of inequality at the development level of EC member-countries and Ukraine is observed. Its speed is valued on the basis of the foreign experience of the convergence econometric modeling. Besides, it is given the classification of convergence mechanisms, the analysis of which allows to determine the measures of economic policy which facilitate the reduction of inter-regional inequality; technologic progress stimulation; measures concerning the structural reorganization of the country economy to the side of more developed types of economic activity, the development of international co-operation and so on.

The system of economic growth models is analyzed and forecast (on practical level) the convergence is theoretically grounded on the basis of Solow model and thus methods of empiric control of convergence concept are determined.

The empiric analysis of convergence processes between Ukraine and EC member-countries showed that the most spreading method of convergence presence in the rate of economic development is the reduction of the inequality of the GDP level per head among thbe countries groups. The econometric analysis of some countries or regions, where it was estimated the dependence of accumulated for some period of time the increase of real GDP from the initial level of GDP per head is used by author for the β -convergence conception control. Besides, the control of convergence conception was done on the basis of analysis of time lines of income indices and the investigation of its dynamic characteristics.

The economic-mathematic analysis of the Ukraine economy external sector was carried out, as the effective functioning of the external economic activity depends on a large amount of factors which are hardly estimated by the expert methods. That`s why at studying the functional dependencies in Ukraine international activity a large significance has the device of economic-mathematic modeling, which gives an opportunity to determine the quantitative valuation of the pointed our factors.

It was carried out the complex investigation of the various factors influence on the exchange rate level of the Ukraine export of goods and service to the greatest partners and EC country-members and also import of energy and non-energy goods and services from the mentioned above countries.

Key words: economy convergence, β -convergence, divergence, international integration, foreign (external) trade, integration processes of Ukraine, becoming a member of the European Community.